

PIĘĆ WIEKÓW

Grodziska Mazowieckiego

Szanowni Państwo,

Obchody 500-lecia uzyskania praw miejskich to niezwykle ważny moment w historii Grodziska Mazowieckiego. Ten wielki Jubileusz jest okazją do przybliżenia bogatej historii naszego miasta i pokazania, jak bardzo jesteśmy z niej dumni.

Jubileusz 500-lecia to także dobry moment, aby przypomnieć znakomitych mieszkańców Grodziska Mazowieckiego, przełomowe wydarzenia z jego dziejów, idee, które wpłynęły na rozwój miasta oraz dzieła powstałe w Grodzisku. W tym niezwykłym momencie z radością spoglądamy też na teraźniejszość miasta, którą tworzymy i na nasze wspólne sukcesy. Mamy wiele powodów do świętowania, ponieważ dziś to my – mieszkańcy - budujemy Grodzisk Mazowiecki, kreujemy jego kulturę i kształtujemy przyszłość.

Obchody 500-lecia miasta to także czas, aby podziękować tym którzy przyczynili się do tak wielu sukcesów Grodziska Mazowieckiego. Dziękuję serdecznie wszystkim radnym, pracownikom samorządowym, firmom, organizacjom pozarządowym, a przede wszystkim mieszkańcom, za trud włożony w rozwój naszej gminy.

Z okazji tego pięknego Jubileuszu oddajemy w Państwa ręce niezwykle album fotograficzny, który przedstawia historię Grodziska Mazowieckiego od jej zarania do współczesności.

Mam nadzieję, iż to jubileuszowe wydanie, które w kompleksowy sposób przedstawia narodziny i rozwój Grodziska Mazowieckiego, przyczyni się do wzrostu zainteresowania historią naszej gminy oraz budowania lokalnej tożsamości.

Grzegorz Benedykciński
Burmistrz Grodziska Mazowieckiego

Dear Sir or Madam,

The celebration of the 500th anniversary of chartering the town is an extremely important moment in the history of Grodzisk Mazowiecki. This spectacular anniversary is an opportunity to present the rich history of our town and show how proud we are of it.

The 500th anniversary is also a good moment to recall outstanding inhabitants of Grodzisk Mazowiecki, ground-breaking events in its history, ideas that influenced development of the town, and works of art created in Grodzisk. At this extraordinary moment, we also look with pleasure at the town's present times, to which we contribute, and at our common successes. We have numerous reasons to celebrate, as these days it is us, the inhabitants, who build Grodzisk Mazowiecki, create its culture and shape its future.

The celebration of the town's 500th anniversary is also a good moment to thank those who have contributed to such numerous successes of Grodzisk Mazowiecki. I would like to thank all members of the town council, local government representatives, companies, non-governmental organizations, and most of all the inhabitants, for their efforts put in developing our municipality.

On the occasion of this beautiful anniversary, we are giving you this extraordinary photo album that presents the history of Grodzisk Mazowiecki from its very beginning to the present day.

I hope that this edition created specifically for the anniversary celebrations, comprehensively presenting the origins and development of Grodzisk Mazowiecki, will contribute to increasing interest in the history of our municipality and building local identity.

Grzegorz Benedykciński
Mayor of Grodzisk Mazowiecki

„Wszystko wokół się niezmiennie zmienia” – mówią słowa dawnej piosenki.

Niezmiennie zmienia się także oblicze Grodziska Mazowieckiego, miasta świętującego 500-lecie swego powstania. W 1522 r. król Zygmunt Stary nadał Grodziskowi prawa miejskie, a zrodzone w ten sposób miasto wkroczyło na swoją własną, ciekawą i barwną drogę rozwoju, zapisując kolejne karty w kronice dziejów Mazowsza i Polski. Przez długie pięć wieków miasto i jego mieszkańcy byli świadkami wydarzeń wzniosłych i zgoła tragicznych, doświadczali owoców cywilizacyjnego postępu, ale także grozy wojen, klęsk żywiołowych i katastrof. Przychodziło im mierzyć się z pożarami, głodem, epidemiami, najazdami nieprzyjacielskich wojsk – szczególnie dotkliwymi w XVII wieku. Nie raz dźwigali się ze zgliszcz i rozpoczynali walkę o byt, by dzięki wspólnemu wysiłkowi i szczęśliwym zrządzieniom losu Grodzisk mógł chlubić się pozycją znanego w regionie ośrodka handlu i przemiatu zboża, a w XIX w. zastynąć jako pierwsze miasto, do którego z Warszawy dotarła kolej, zwiastując przybycie letników, kuracjuszy podmiejskiego uzdrowiska, a także przemysłowców, którzy tu zdecydowali się budować fabryki.

W dobie powstań narodowych obywatele Grodziska nie wahali się ruszyć do walki o wolność, jakże często płacąc daninę krwi, by po odzyskaniu niepodległości równie aktywnie uczestniczyć w życiu odrodzonej ojczyzny. Z dumą patrzyli jak w czasie pokoju Grodzisk pięknieje, poddany dynamicznej modernizacji, w czasie wojny, która pobawiła miasto 5 tysięcy istnień i odebrała całą społeczność żydowską, mężnie stawiali czoła okupantom. Patriotyzmu mierzonego obywatelską aktywnością nie osłabiły lata PRL-u, kojarzące się z budową wielkich osiedli mieszkaniowych, ale również z budowaniem struktur opozycji demokratycznej, odpowiedzialnej za przemiany ustrojowe 1989 roku.

Współczesność liczona od daty demokratycznych wyborów samorządowych wydaje się w tym kontekście swoistą kulminacją podejmowanych przez pokolenia dążeń zmierzających do uczynienia z Grodziska Mazowieckiego miasta o statusie europejskim – cieszącego się dobrobytem i nowoczesną infrastrukturą, zapewniającego mieszkańcom komfort życia i szerokie możliwości osobistego rozwoju, pozwalającego z optymizmem i zaciekawieniem patrzeć w przyszłość.

Jubileusz 500-lecia Grodziska Mazowieckiego stanowi znakomity pretekst, aby przyjrzeć się śladom, jakie czas, ten pracowity i nieubłagany rzeźbiarz, pozostawił w przestrzeni miasta i okolic. Nie ulega bowiem wątpliwości, że zapisem dokonujących się niezmiennie zmian są charakterystyczne dla Grodziska Mazowieckiego punkty w przestrzeni: ulice, domy, place i zaułki dokumentujące przeszłość, ilustrujące teraźniejszość i zapowiadające przyszłość. Podczas wędrówki przez pięć wieków Grodziska Mazowieckiego zobaczymy wizerunki miasta utrwalone na starej pocztówce i fotografii, zachwycimy się malarskimi ujęciami współczesnych, odwiedzonych na co dzień miejsc, a także wychylimy się poza granice doczesności, docierając tam, gdzie kształt przyszłego miasta dopiero się wyłania. Wszystkim, którzy zdecydują się na tę podróż, życzymy niezapomnianych wrażeń, a samemu miastu z okazji 500 urodzin, aby zawsze było dla swoich mieszkańców tym najbliższym, niezapomnianym i wyjątkowym.

“Everything around us changelessly changes” – so the lyrics of an old song go.

Also the look of Grodzisk Mazowiecki, the town celebrating its 500th anniversary of existence, constantly changes. In 1522 King Zygmunt the Old granted the city rights to Grodzisk and the town born this way entered its own, interesting and colourful path of development writing up the next pages in Mazowsze and Poland chronicles. For long five centuries the town and its citizens witnessed the events both sublime and quite tragic, they shared the fruits of the civilisation progress but they also experienced the terror of war, natural disasters and calamities. They had to face fire, famine, epidemic and raids of enemy troops – especially grievous in the 17th century. Many a time did they have to rise from the ruins and begin the fight for existence so that thanks to common effort and a lucky twist of fate Grodzisk could take pride in its renowned position of the trade and grain milling centre and in the 19th century the town became well-known as the first one that was linked with Warsaw by rail which foreshadowed the arrival of vacationers and bather of the suburban spa as well as industrialists willing to build their factories here. In the age of national uprisings the citizens of Grodzisk did not hesitate to join the battle for freedom very often paying the tribute of their own blood so as to actively participate in the life of the reborn homeland after regaining the independence.

With pride they watched as in the time of peace Grodzisk was getting more and more beautiful, dynamically modernised, at times of war, which killed 5 thousand lives and took away all the Jewish community, they bravely confronted the occupants. Patriotism measured by active citizenship was not weakened in communist times associated with the constructions of huge housing estates as well as with forming the structure of the democratic opposition that was responsible for political changes in 1989.

Modern times dating back to the democratic local elections seem to be in this context a kind of culmination of efforts undertaken by generations to make Grodzisk Mazowiecki the city of European status – enjoying prosperity and modern infrastructure which provide the citizens with the comfort of life and ample opportunities for self-development allowing to look into the future with optimism and interest.

A jubilee of the 500th anniversary of Grodzisk Mazowiecki is a perfect excuse to take a close look at the traces which time, this hardworking and relentless sculptor, has left in the space of the city and its surroundings. It goes without saying that constant changes are recorded in Grodzisk Mazowiecki's landmarks such as streets, houses, squares and alleys that document the past, illustrate the present and herald the future. During the journey through five centuries of Grodzisk Mazowiecki we will see the town images saved in old postcards and photographs, we will admire pictorial shots of contemporary, daily visited places, but also we will look beyond the limits of the temporary reaching the point where the shape of a future city is yet emerging. We wish everybody who decides to travel unforgettable impressions and we wish the city itself because of its 500th birthday to be for its citizens the closest, unforgettable and exceptional.

XVI WIEK

THE 16TH CENTURY

Dawno, dawno temu wieś targowa Grodziskiem zwana przeżywała swój rozkwit. Założona nieopodal grodu obronnego, któremu zawdzięczała swe powstanie i nazwę, powiązana ze szlakami handlowymi pełniła rolę lokalnego centrum cywilizacji.

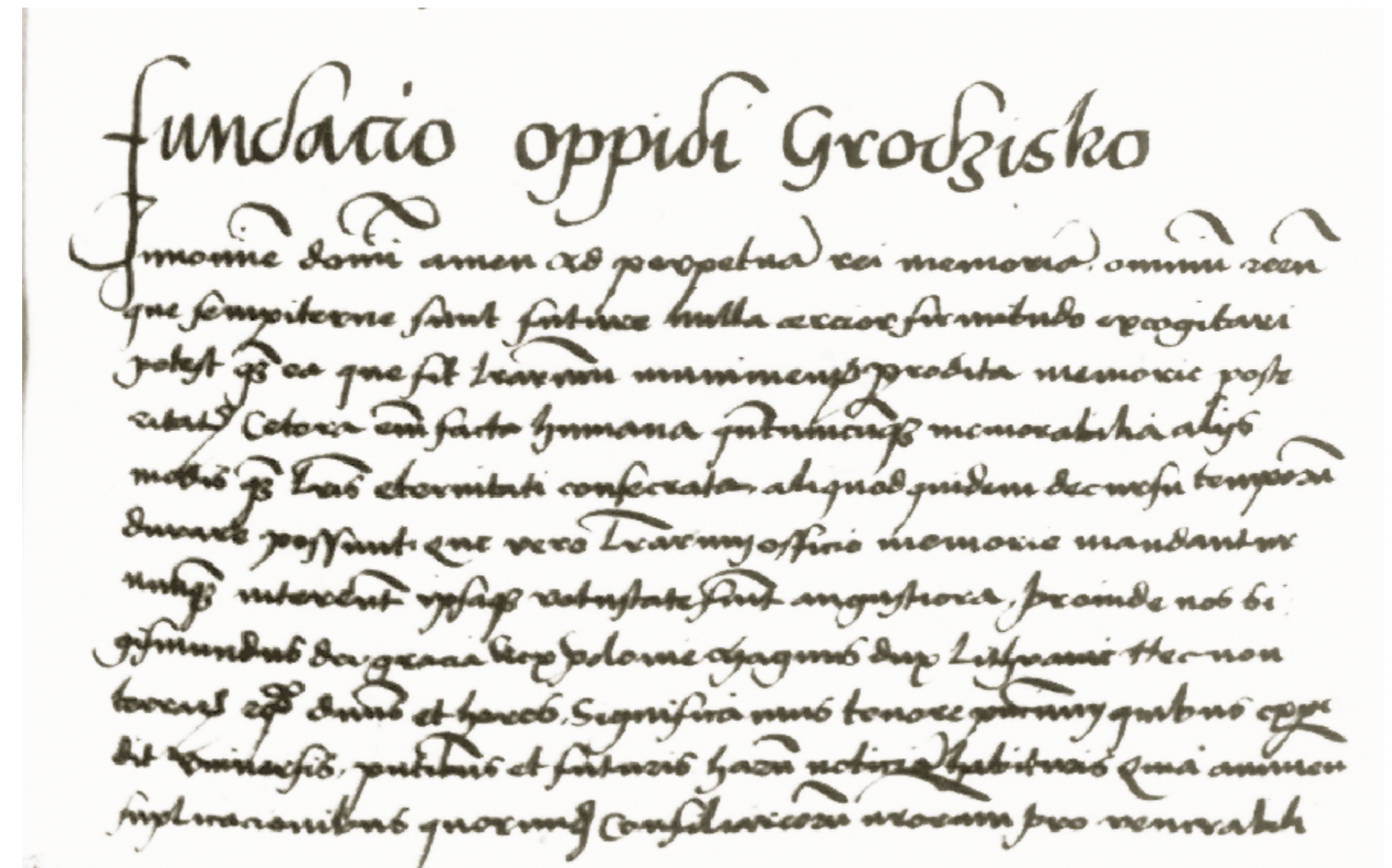
Przybywali tu ludzie z całej okolicy, by się wymieniać towarami i nabyć potrzebne rzeczy, zjeżdżali się wierni na nabożeństwa do kościoła parafialnego, zatrzymywali się podróżujący, aby z gościny mieszkańców skorzystać, a nieraz i osiąść na stałe. Nic więc dziwnego, że ówczesni właściciele osady, możni Okuniowie herbu Belina, postanowili wyjednać u króla Zygmunta Starego nadanie praw miejskich dla Grodziska. Nie zawiedli się szlachetni bracia, Wojciech i Hieronim, prośbę swą u tronu przedkładając. Miłościwie panujący monarcha nie tylko zgodził się na włączenie Grodziska w poczet miast, ale i darował przywileje, które dobry a stateczny byt miały mu zapewnić.

Wola królewska została potwierdzona stosownym dokumentem, wydanym 22 lipca 1522 roku, spisany po łacinie i opatrzonym wymownym tytułem Fundatio Oppidi Grodzisko, czyli Założenie Miasta Grodziska.

Once upon a time a trading village called Grodzisk was thriving. Founded close to the fortress (it derives its name from the Polish word “gródobronny” meaning “a fortress”) and linked to trade routes, it played the role of the local civilization centre.

People from all around arrived here to exchange goods and purchase the needed items, believers came to attend a mass at the parish church, travellers stopped by to seize the opportunity to experience citizens’ hospitality as well as to settle down for good. It was no surprise that then owners of the settlement, the wealthy Okuń family, Berlina coat of arms, decided to ask King Sigismund the Old for granting Grodzisk the city rights. They were not disappointed, the noble brothers – Wojciech and Hieronim, submitting their request before the throne. Not only did the high-and-mighty monarch agree to include Grodzisk in the list of towns but he also granted it the privileges that were supposed to ensure good and stable existence.

The king’s will was confirmed by an appropriate document issued on 22 July 1522, written in Latin and entitled Fundatio Oppidi Grodzisk meaning The Foundation of Grodzisk City.

Plac Króla Zygmunta

King Sigismund's Square

Plac noszący imię monarchy, któremu Grodzisk Mazowiecki zawdzięcza nadanie praw miejskich, przez stulecia pełnił funkcję rynku – wytyczonego w miejscu historycznego targowiska i pamiętającego czasy średniowiecznej wsi.

Od zarania dziejów miasta rynek – z biegiem dni coraz ciaśniej otaczany domami – był terenem targów i jarmarków, uroczystości miejskich i publicznych zgromadzeń. Na przestrzeni stuleci przy głównym placu miejskim swój adres znajdowały kramy kupieckie, szpital, karczma, remiza strażacka, szkoły, urzędy, sklepy i zakłady usługowe, stacja paliw i siedziba cechu rzemiosł.

Niezmiennie góruje nad rynkiem kościół, od 1687 roku murowany, który zajął miejsce wcześniejszych, drewnianych świątyń. Sąsiedztwo placu kościelnego oraz zachowany do dziś kształt rynku stanowią pamiątkę z czasu narodzin miasta.

The square, sharing the name of the monarch to whom Grodzisk Mazowiecki owes the granting of the city rights, had served for centuries as the market place – laid where historical fair was situated and remembering the medieval times of the village.

Since the dawn of the history of the town, the square – as days passed more and more tightly surrounded by the houses – was the place for trading meetings and fairs, city celebrations and public assemblies. Over the centuries at the main city square there were located: merchants stalls, the hospital, the fire-station, schools, offices, shops and service facilities, the petrolstation and the seat of the craft guild.

The church, a brick one since 1687, which replaced earlier, wooden temples, invariably towers over the market square. The neighbourhood of the church square and the preserved to this day shape of the market are a memento of the time when the city was born.

Plac Wolności

The Liberty Square

„Rynek okolony był domami, w większości drewnianymi, nieliczne tylko jednopiętrowe kamieniczki szczyły się miejskim wyglądem. Na parterze domów mieściły się mniej lub bardziej okazałe sklepy i sklepiki. Rzeźnicy, piekarze, szewcy, czapnicy, rymarze, handlarze wszelkiego rodzaju uprawiali tutaj swoje zawody.”

Krystyna Poraj

Jak świat światem, Grodzisk od chwili powstania był miastem kupców i rzemieślników. Położony przy trakcie handlowym rynek ożywał w dni targów i jarmarków, na co dzień skupiając przedstawicieli wielu branż i zawodów. Spełniający rolę drugiego, pomocniczego rynku plac powstał w wyniku poszerzenia drogi wiodącej do miasta i zaświadczał o jego rozwoju. Istnienie dwóch rynków miejskich, w dodatku stykających się bokami – nazywanych także „rynkiem z szyją” – sprawia, że nie da się pomylić Grodziska Mazowieckiego z żadnym innym miastem Mazowsza.

Swoistym memento dla przechodniów pozostają znajdujące się na placu pomniki upamiętniające uczestników i ofiary dwóch wojen światowych, pomnik Wolności i Zwycięstwa odsłonięty w pierwszą rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości oraz pomnik-mauzoleum „Miejsce Straceń” ukazujący szlak walki i męczeństwa narodu polskiego w latach 1939-1945.

“The market was lined with houses, mainly wooden ones, few one-floor tenement houses could pride themselves on the urban look. On the ground floor there were more or less impressive shops and stalls. Butchers, bakers, shoemakers, hatters, saddlers, traders of all sorts exercised their professions here.”

Krystyna Poraj

Since time immemorial, Grodzisk had been the town of tradesmen and craftsmen since its establishment. Situated on the trade route, the market came to life on fair days, bringing together the members of many businesses and jobs on a daily basis. Serving as the second, subsidiary market place it was created as a result of broadening of the road leading to the town and attested to its development. The existence of twocity markets and what is more, joined together by one side – also called “the market with the neck” – makes Grodzisk Mazowiecki impossible to be confused with any other city of Mazowsze.

A peculiar memento for passers-by are two monuments located on the square commemorating the participants and casualties of the two World Wars, The Monument of Freedom and Victory unveiled on the first anniversary of regaining Poland’s independence and the monument-mausoleum called “The Execution Place” showing the trail of the fight and martyrdom of the Polish nation during the years 1939-1945.

Ulica 11 listopada

11 November Street

Jeśli dwa złączone grodziskie rynki nazwać można sercem miasta, jego główną, życiodajną arterią przez wieki pozostawała ulica 11 Listopada. Wytyczony jeszcze w średniowieczu szlak z czasem awansował do rangi głównej osi komunikacyjnej Grodziska i jego najbardziej reprezentacyjnej ulicy. Już od trzech dekad ulica pełni rolę spacerowego pasażu – miejskiego „deptaka”.

Chociaż z nawierzchni ulicy zniknęły już tory Elektrycznych Kolei Dojazdowych, ucichł turkot wozów konnych jeżdżących po bruku i zgasły płomień naftowych latarni oświetlających niegdyś ulicę, pamięć o dawnym mieście przechowała się w murach kamienic z przełomu XIX i XX wieku.

Od 2006 roku góruje nad deptakiem postać związanego z tymi okolicami malarza Józefa Chełmońskiego, zatrzymanego na pomniku w chwili, gdy z paletą i pędzlem w ręku zmierza w kierunku swojej pracowni w pobliskiej Kuklówce.

If two joined together Grodzisk market places can be called the heart of the city, then 11 November Street has been its main, life-giving thoroughfare for centuries. Delineated in the Middle Ages, the trail grew with time to the rank of the main Grodzisk passageway and its high street. For three decades it has served as a promenade – an urban pedestrian street.

Although the track of Electric Commuter Railway disappeared from the paving of the street, the rattling of horse carts died down and the flames of oil street lamps lighting the street were put out, the memory of the old town is saved in the walls of the tenant houses from the turn of 19th and 20th century.

Since 2006 the figure of painter Józef Chełmoński, who was attached to the neighbouring places, somehow stopped on the statue at the moment when with a palette and a brush in his hands he is heading towards his painting studio in nearby Kuklówka, has been towering over the promenade.

XVII WIEK

THE 17TH CENTURY

Nie wybrzmiały jeszcze echa radości spowodowanej uzyskaniem tytułu miasta, gdy na mieszkańców Grodziska spadły niemal wszystkie nieszczęścia trapiące Rzeczpospolitą. Po pierwszym ciosie, jakim dla młodego organizmu miejskiego był fatalny w skutkach pożar w 1540 roku, przyszły kolejne katastrofy: łupieżcze najazdy wrogich wojsk, epidemie, klęski naturalne i głód.

W tym nadzwyczaj trudnym okresie miasto, pozostające od 1623 roku pod opieką rodu Mokronoskich herbu Bogoria, nie tylko utrzymało status znanego w okolicy ośrodka handlu i przemiatu zboża, ale również wzbogaciło się o murowany kościół wznoszony etapami od 1687 roku.

The echo of joy caused by gaining the title of the city had not reverberated when almost all possible disasters troubling the Republic of Poland befell the citizens of Grodzisk. After the first blow which was the fire fatal for the young urban organism in 1540, the next catastrophes came: plundering raids of enemy troops, epidemics, natural disasters and famine.

In this particularly difficult period the city, staying under the care of the Mokronoski family Bogoria coat of arms since 1623, not only kept the status of a well-known in the neighbourhood trade and grain milling centre but also was enriched with a brick church built in stages since 1687.

Kościół parafialny św. Anny

St. Anne's Parish Church

„Utworzenie parafii stworzyło ostoję przyszłości miasteczka...”

ks. Mikołaj Bojanek

Jak przystało na najstarszą murowaną świątynię w mieście, kościół św. Anny tchnie majestatem i spokojem, od wieków stojąc niewzruszenie na straży wiary i tradycji w miejscu wytyczonym przez poprzedników – drewniane kościoły wznoszone tu od 1355 roku.

Mury przybytku, które w 1687 roku poczęły piąć się ku niebu dzięki hojności rodu Mokronoskich opierały się wielu dziejowym burzom i widziały niejedno wiekopomne wydarzenie.

Wnętrze świątyni, w którym znać jeszcze ślady baroku, zachęca do modlitwy i odsyła do dumnej przeszłości przybytku, ilustrowanej przez cenne dzieła sztuki sakralnej i liczne tablice epitafijne, zdobne w herby dawnych włodarzy miasta i kunsztowne dekoracje rzeźbiarskie.

“ The establishment of the parish created a refuge for the future of the town...”

Fr. Mikołaj Bojanek

As befits the oldest stone temple in town, St. Anne's Church emanates the grandeur and tranquillity, for centuries having acted as the guardian of the faith and tradition in the place marked by the predecessors – the wooden churches erected here since 1355.

The walls of the shrine, which in 1687 were growing taller up to the sky thanks to the generosity of the Mokronoski family, withstood many storms of history and witnessed quite a few memorable events.

The interior of the church, where the traces of the Baroque can be spotted, invites us to pray and directs us at the proud past of the shrine illustrated by precious sacral masterpieces and numerous epitaph plaques, decorated with previous town rulers' family crests and elaborate sculptural ornaments.

Kaplica św. Krzyża

Stojąca na pl. Jana Pawła II kaplica zdaje się idealnie komponować z otoczeniem kościoła św. Anny. Aż trudno uwierzyć, że przyciągający wzrok klasycznymi proporcjami i emanującą powagą przybytek kryje tak burzliwą przeszłość. Kaplica powstała bowiem jako wotum dziękczynne po ustaniu epidemii, która gnębiła mieszkańców na początku XVIII wieku.

Usytuowana na dawnej granicy miasta, przez całe wieki służyła jako kaplica przedpogrzebowa, by ostatecznie przewędrować w pobliże kościoła parafialnego, gdzie znajduje się do dziś.

St. Cross Chapel

Located in John Paul II Square, the chapel seems to fit perfectly in the surroundings of St. Anne's Church. It is hard to believe that the eye-catching due to its classical proportions and emanating with solemnity shrine conceals the turbulent past. The chapel was founded as a votive of thanksgiving after the epidemic that plagued the citizens at the beginning of 18th century had ceased.

Located on the former border of the town, for centuries it had served as a pre-burial chapel so as to ultimately be moved near the parish church where it is situated till today.

XVIII WIEK

THE 18TH CENTURY

Duch i materia, umysł i ciało, śmiech i łzy. Takie opozycje przychodzą na myśl w odniesieniu do czasu, gdy dzieje Grodziska biegły niejako w rozdzieleniu – podzielone pomiędzy biedne miasto i dostatni dwór jego właścicieli, przyziemne problemy mieszczan i ambitne projekty włodarzy, prowincjonalne spory i sprawy wielkiej wagi, które nie mogły pozostać bez wpływu na losy „małych ojczyzn” – owe toczące Rzeczpospolitą swary, które doprowadziły do upadku państwa, rozdartego pomiędzy sąsiednie mocarstwa.

Gdy wyniszczone i wyludnione miasto osuwało się z wolna w objęcia nędzy i zapomnienia, w pobliskich Jordanowicach – siedzibie rodu Mokronoskich – kwitło życie towarzyskie i polityczne, do bram pukali dostojni goście z całej Europy, przepiękne ogrody budziły zachwyt koronowanych głów, z królem Stanisławem Augustem na czele, zaś pod dachem szlacheckiego dworu ucierały się poglądy na sztukę, naukę i kulturę polskiego oświecenia.

Matter and spirit, mind and body, laughter and tears. Such opposites come to our mind in relation to the time when the history of Grodzisk split – divided into a poor town and affluent manor houses of its owners, into mundane problems of townsmen and ambitious projects of overlords, into provincial disputes and events of immense significance, which could not be without any effect on the fate of “little homelands” – those ongoing in the Republic of Poland strife which led to the fall of the country, torn among the neighbouring empires.

When the ruined and deserted town was falling into the embrace of poverty and oblivion, in nearby Jordanowice – a family residence of the Mokronoski – the social and political life flourished, noble guests from all around Europe knocked at the doors, gorgeous gardens delighted the crowned heads led by Stanisław August, whereas under the roof of the manor house the views on art, science and culture of the Polish Enlightenment were formed.

Cmentarz żydowski

BeitOlam – dom wieczności. Tak w języku hebrajskim brzmi jedno z określeń cmentarza. Ten grodziski należy do najstarszych na Mazowszu Zachodnim, dowodząc jako niemy, ale bardzo wymowny świadek długiej historii miejscowej społeczności żydowskiej. Pierwsi osadnicy żydowscy pojawili się w mieście w końcu XVI wieku.

Już jako zorganizowana wspólnota wiernych otrzymali Żydzi zezwolenie na budowę synagogi i założenie cmentarza, datowanego na drugą połowę XVIII wieku. Choć nekropolia, służąca także zmarłym z Warszawy i okolic, zachowała się jedynie w części, wśród omszałych macew – tablic nagrobnych – pokrytych hebrajskimi napisami i płaskorzeźbami przedstawiającymi zwierzęta, księgi i świeczniki, znaleźć można prawdziwe dzieła sztuki nagrobkowej, a przede wszystkim zadumać się nad wspólnymi losami dwóch narodów, którym przez pokolenia przyszło żyć pod grodziskim niebem.

Żydowskim mieszkańcom, którzy współtworzyli tożsamość i koloryt miasta, dedykowany jest obelisk w miejscu, gdzie wznosiła się przed laty grodziska synagoga.

The Jewish Cemetery

BeitOlam – the house of eternity. This is how one of the terms for “a cemetery” sounds in the Hebrew language. The one in Grodzisk belongs to the oldest in Western Mazowsze proving, as a silent but significant witness, the long history of the local Jewish community. The first Jewish settlers appeared in the town at the end of 16th century.

As already organized communion the Jews were granted the permission to build a synagogue and establish a graveyard dating back to the second half of the 18th century. Although the necropolis, serving as a burial place for the deceased from Warsaw and the surrounding area, survived only partly, among moss-grown matzevahs – gravestones – covered with Hebrew inscriptions and low reliefs depicting animals, books and candlesticks we can find true masterpieces of tombstone art and above all we can reflect upon the shared fate of the two nations, who for generations have lived in under the Grodzisk sky.

A memorial obelisk, situated where the synagogue used to be, is dedicated to the Jewish inhabitants who contributed to the identity and aura of the town.

Dwór Mokronoskich Dworek Skarbków

Dawna rezydencja rodu Mokronoskich, tytułowana od nazwiska kolejnego właściciela Dworem Skarbka pozostaje do czasów powstania najcenniejszym skarbem miasta i jednym z najwcześniej notowanych przejawów klasycyzmu na Mazowszu. Zaiste harmonijnie łączą się tu i splatają zewnętrzna elegancja z nader bogatym wnętrzem, wiara w ludzki rozum i umiłowanie piękna.

Komu nie wystarczy widok bryły dworu, zdobnej w alkierze i nakrytej gontem, przekona się o tym, oglądając gabinet, którego ściany pokrywają olśniewające dekoracje malarskie autorstwa Jana Bogumiła Plerscha, ukończone z 1782 roku. Nadworny malarz króla Stasia w gęszczu arabesk miał ukryć sekret miłości gospodarzy dworu: Andrzeja Mokronoskiego i Izabeli z Poniatowskich Branickiej, a także zakłóć tajemnice prowadzące do oświecenia umysłu ludzkiego, wywiedzione z symboliki masońskiej.

Przesycone duchem dawnych epok pomieszczenia dworu wciąż służą nauce i sztuce, na co dzień wypełnione muzyką, rozbrzmiewającą tu za sprawą Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia im. Tadeusza Bairda – od 2004 roku mającą swoją siedzibę w Dworku Skarbka.

Mokronoski/Skarbek Manor House

The former residence of the Mokronoski family, named after the next owner Skarbek Manor, has remained, since the time of its built, the most precious treasure of the town and one of the earliest noted signs of classicism in Mazowsze. Outdoor elegance and extremely sumptuous decor of the interior, the belief in human mind and the affection for beauty somehow harmoniously blend and interweave here.

Those for whom the sight of the shape of the manor house ornamented with shingled corner annexes is not enough will get convinced visiting the study, whose wall are covered with ravishing pictorial decorations by Jan Bogumił Plersch, completed in 1782. King Staś's court painter was supposed to hide in a welter of arabesque the secret of love of the manor hosts: Andrzej Mokronoski and Izabela Poniatowska née Branicka and also enchant the mystery leading to the enlightenment of human mind, derived from the masonic symbolism.

The manor chambers imbued with the spirit of the old ages still serve both science and art, filled with music resounding thanks to Tadeusz Baird State Music School of the 1st grade – established in Skarbek Manor in 2004.

Stawy Goliana

Golian Ponds

Malownicze stawy stanowiące dawniej otoczenie dworu Mokronoskich, przeszły po latach na własność Wiktora Goliana, któremu zawdzięczają swą nazwę. Jak mówi legenda, zostały one wykopane przez Turków wziętych do niewoli pod Wiedniem przez Wojciecha Mokronoskiego, dziedzica tych ziem.

Dziś, dzięki przeprowadzonej w 2012 roku rewitalizacji, znaleźć można tu spokój i piękne widoki, miejsce do odpoczynku, czułych uścisków, spacerów i rozmów, którym towarzyszą szum fontanny, śpiew ptaków i szmer płynącej rzeki, tworzące enklawę zieleni niemal w samym środku miasta.

Od 2017 roku stawom przypatruje się zaklęty w rzeźbiarskiej pozie Leonid Teliga, pochodzący z Grodziska żeglarz wstawiony samotnym rejssem dookoła świata.

Picturesque ponds, which used to surround Mokronoski Manor, passed into the ownership of Wiktor Golian from whom they took their name. Legend has it that they were dug by the Turks captured during the battle of Vienna by Wojciech Mokronoski, the heir of this land.

Today, thanks to the revitalization carried out in 2012, we can find here peace and beautiful sights, a place for relaxation, tender embraces, walks and conversations accompanied by the sound of the fountain, birds chirping and the murmur of the river that create the enclave of greenery in the heart of the city.

Enchanted in the sculptural pose Leonid Teliga, a sailor coming from Grodzisk, famous for a solitary sailing race around the world, has been staring at the ponds since 2017.

XIX WIEK

19TH CENTURY

Dziewiętnaste stulecie było w przypadku Grodziska wiekiem nieoczekiwanych przeobrażeń. Wiele rzeczy wydarzyło się wówczas po raz pierwszy, a wydarzenia te – dokonujące się niemal równocześnie w sferze politycznej, społecznej i technologicznej – trwale wpłynęły na życie miasta i okolic.

W wyniku rozbiorów Polski Grodzisk znalazł się najpierw w granicach Prus, następnie należał do ziem Księstwa Warszawskiego, by ostatecznie dołączyć do grona miast guberni warszawskiej Królestwa Polskiego. Na skutek zmian administracyjnych doszło do znaczących przemian składu ludności Grodziska, który stał się miastem wielu kultur i religii – z dominującą rolą społeczności żydowskiej. Prawdziwą rewolucją, która dosłownie i w przenośni pchnęła miasto na tory cywilizacyjnego rozwoju, okazało się otwarcie pierwszego odcinka Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej ze stacją w Grodzisku.

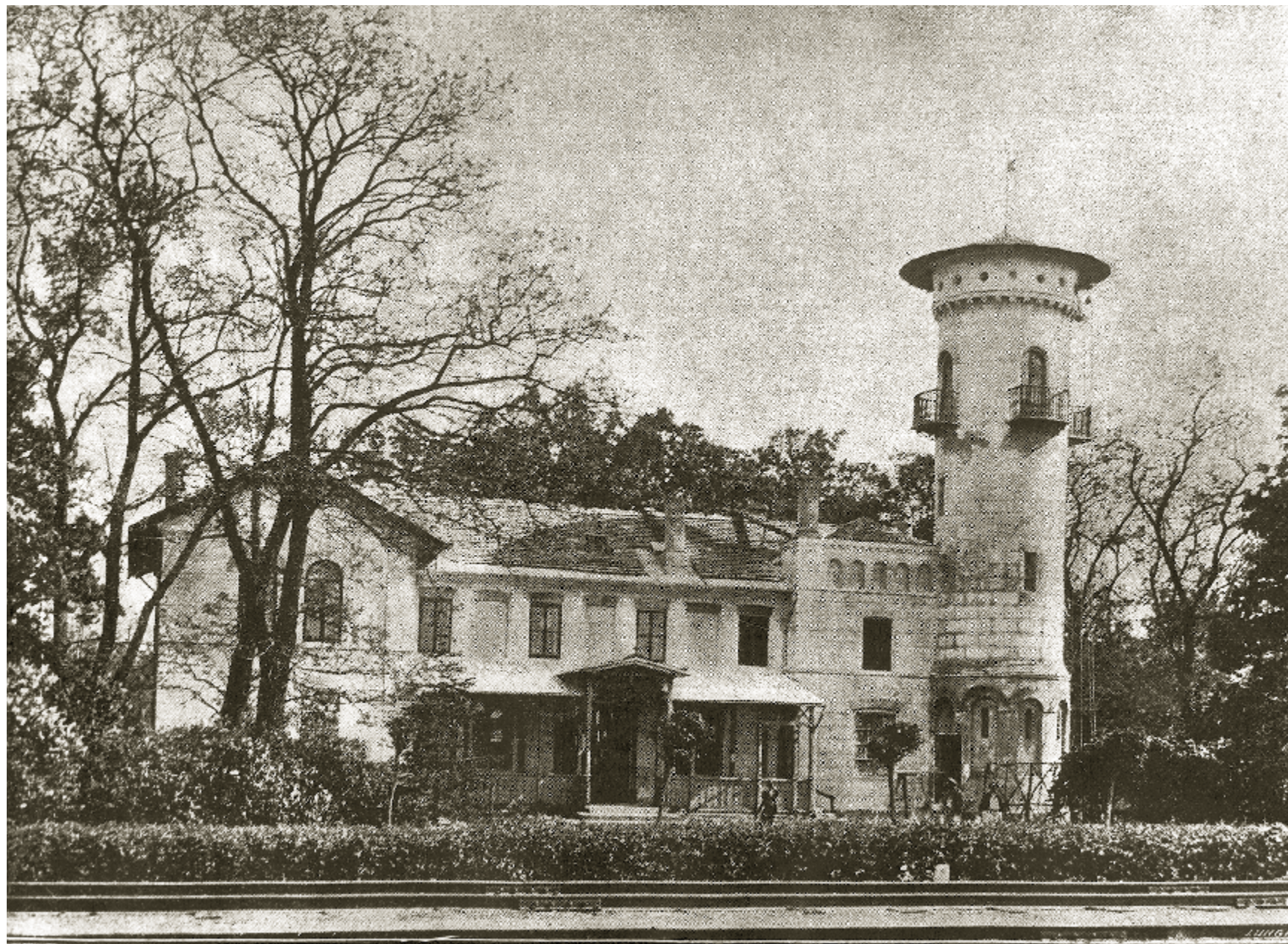
Jako pierwsze po Warszawie miasto na szlaku kolejowym Grodzisk awansował do roli ulubionego letniska warszawian, a niedługo potem zyskał renomę popularnej miejscowości uzdrowskowej. W tej ostatniej roli miasto zaistniało dzięki decyzji następnego po Mokronoskich właściciela tych ziem, hrabiego Henryka Skarbka, który w 1880 r. począł dzielić swój majątek na działki sprzedawane letnikom. Jakby tego było mało, o Grodzisk upomniał się przemysł reprezentowany przez zakłady rozmaitych branż, zlokalizowane na peryferiach miasta.

The 19th century was in the case of Grodzisk the period of unexpected transformations. A lot of things happened back then for the first time and those events – ongoing almost simultaneously in political, social and technological spheres – permanently affected the life of the city and the surrounding area.

Because of the partitions of Poland, Grodzisk became part of Prussia, then was allocated to the Duchy of Warsaw and finally joined the cities of Warsaw province in the Kingdom of Poland. As a result of administrative changes the composition of Grodzisk population underwent a significant shift thanks to which Grodzisk became the city of many cultures and religions – with the dominant role of the Jewish community. The opening of the first section of the Warsaw-Vienna Railwayroute with the station in Grodzisk turned out to be a true revolution which both literally and figuratively pushed the city on tracks of the civilizational development.

As the first town, after Warsaw, on the railway track, Grodzisk rose high as Varsovians' favourite summer resort and soon afterwards built up a reputation of a popular spa. The town played this last role thanks to the decision of the next to Makronoski owner, count HenrykSkarbek who in 1880 started to parcel his estate out into plots that were sold to vacationers. As if that were not enough, the industry, represented by various businesses located on the outskirts, called for Grodzisk.

Willa Foksal

The Foksal Villa

Co czuli pasażerowie, którzy jako pierwsi skorzystali z wynalazku kolei i wybrali się w podróż pociągiem, przemierzając trasę z Warszawy do Grodziska? Czy dali się ponieść w nieznane strony tej magicznej, buchającej dymem maszynie, którą lud wiejski kojarzył z piekielnym kotłem, w nieznane strony, aby po przejechaniu 4 mil ujrzeć wieżę Foksalu widniejącą nad koronami drzew? Końcowym przystankiem tej niezapomnianej przejażdżki był właśnie Foksal, czyli dom zajezdny dla podróżujących koleją, pierwowzór późniejszych dworców.

Zaprojektowany w stylu romantycznym, przywodzącym na myśl gotycki zamek, odwoływał się kształtem do lokomotywy parowej z cylindryczną wieżą w miejscu komina.

Przez lata ten rówieśnik kolei, otwarty podobnie jak pierwszy odcinek „drogi żelaznej” w 1845 roku, służył gościom wygodnymi pokojami, restauracją i salą balową, a dziś – nazywany pieszczotliwie „lokomotywką” – przypomina o czasach, gdy do Grodziska ruszył „parochód”.

How did the passengers feel when as the first ones they could use the railway inventions and set off on a journey by train travelling from Warsaw to Grodzisk? Did they get carried away into the unknown by this magical, belching smoke machine, which peasants associated with a hellish cauldron so as to see the tower of the Foksal visible above the trees after having covered 4 miles? The last stop of this unforgettable trip was the Foksal – a depot house for train passengers, a prototype of later stations.

Designed in a Romantic style, making us think of a Gothic castle, imitated the shape of a steam engine with a cylinder-shaped tower in the place of a chimney.

For years, being of the same age as the railway, opened like the first section of the railroad in 1845, it provided the guests with comfortable rooms, the restaurant and the ballroom, and today – called by its pet name “Locomotive” – reminds us of the times when a “parochód” – a steam locomotive – arrived in Grodzisk.

Park im. Hrabiów Skarbków

Kto chciałby choć na chwilę zatopić się w świecie natury, musi odwiedzić park miejski noszący imię hrabiów Skarbków, dawnych właścicieli tych terenów, którzy udostępnili swoje ogrody publiczności.

W zaciszu wiekowych drzew pochodzących z czasów, gdy wokół Grodziska szumiła prastara puszcza, nie tylko można odetchnąć i zachwycić się pięknem przyrody, ale także posłuchać muzyki, zaznać rozkoszy podniebienia czy zrealizować sportowe pasje.

Na dzieci czeka tu wspaniale urządzonego plac zabaw, starsi docenią aleje spacerowe i ścieżki rowerowe poprowadzone wśród zieleni, wszystkich zaś zgromadzi otoczona ogrodem różanym fontanna.

Dzięki licznym atrakcjom i bogatej szacie roślinnej poddany w 2012 roku rewitalizacji park należy do najchętniej odwiedzanych miejsc rekreacji, zachowując przy tym historyczny charakter parku zdrojowego – przyciągającego letników co najmniej od połowy XIX wieku.

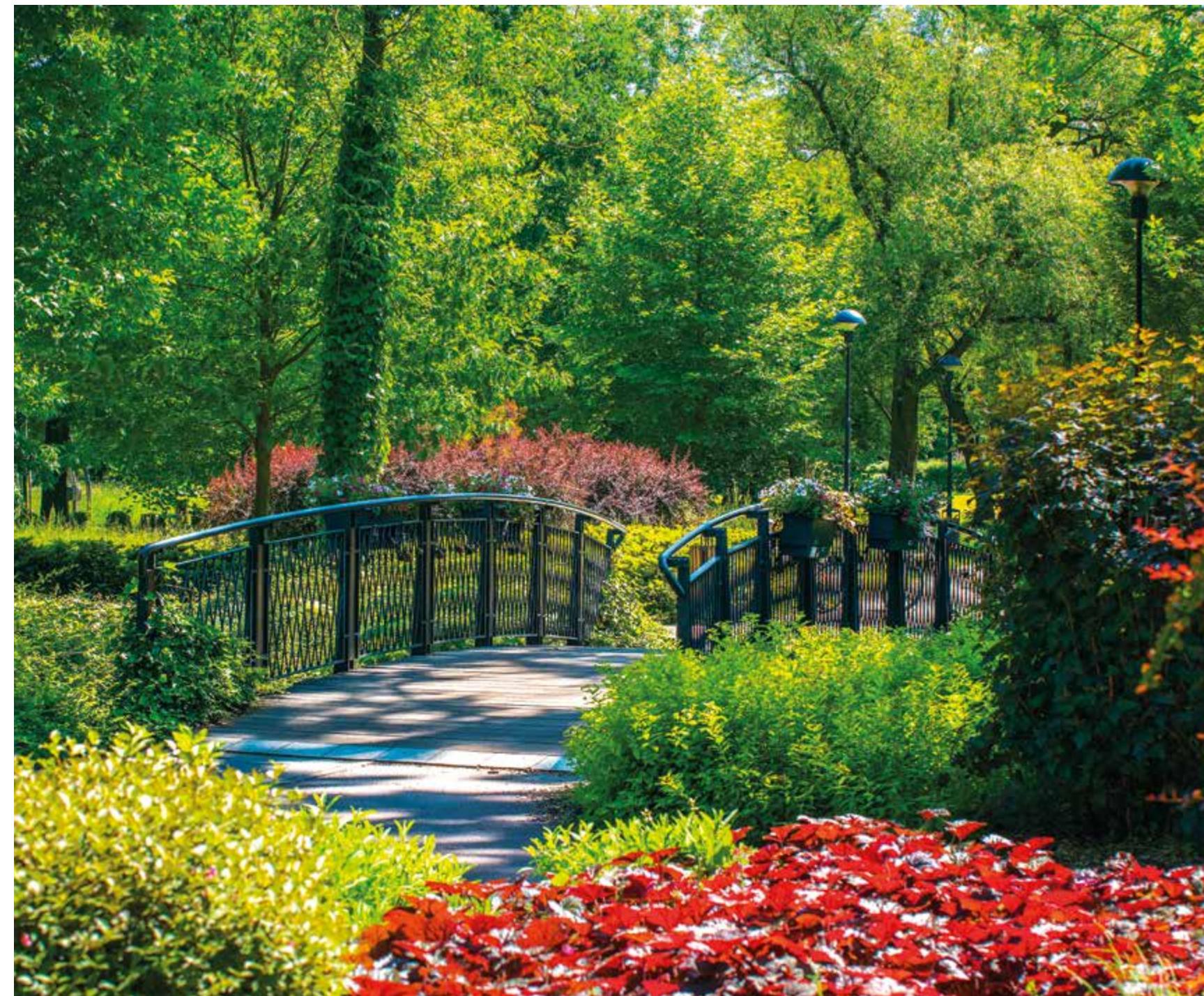
Counts Skarbek's Park

Those who would like ,at least for a while, be submerged in the world of nature must visit the city park named after counts Skarbek, the former owners of this land, who opened their gardens to the public.

In the retreat of age-old trees remembering the times when ancient wilderness rustled around Grodzisk not only can we get a breath of fresh air and admire the beauty of the nature but also we can listen to music, experience delights to the palate or pursue a sport passion.

A well-equipped playground awaits children, the older will appreciate the walking avenues and bike paths constructed in the greenery, whereas all of them will be attracted by the fountain surrounded by a rose garden.

Thanks to numerous attractions and rich vegetation, the revitalized in 2012 park is the most popular place for recreation preserving the historical character of a spa park – attracting holidaymakers since the mid-nineteenth century.

Zakład Wodoleczniczy

Wedle legendy, historia miasta zaczęła się od wody ze źródła, którą pili jeźdźcy tędy na łowy do puszczy królowie. Jednemu z monarchów woda tak zasmakowała, że postanowił nadać Grodziskowi prawa miejskie. Woda, połączona z zabiegami leczniczymi, stała się ponownie wizytówką tych okolic w końcu XIX wieku, gdy na przedmieściach Grodziska powstał kompleks wypoczynkowo-sanatoryjny pod nazwą Zakład Hydropatyczny dla Osób z Towarzystwa.

Zakład Wodoleczniczy założony przez tutejszego lekarza Michała Bojasińskiego stał się mekką letników i kuracjuszy, którym poza poprawą stanu zdrowia zapewniano liczne atrakcje, znakomitą kuchnię i rozrywki na świeżym powietrzu. W zachowanym do dziś głównym pawilonie zakładu, zmodernizowanym w 2015 roku, mieści się Szkoła Podstawowa Nr 1., najstarsza szkoła powszechna w Grodzisku Mazowieckim.

The Hydrotherapy Centre

According to the legend, the history of the town started with water from a spring which was drunk by the kings passing on their way to hunt in the forest. One of the monarch enjoyed the taste so much that he decided to grant Grodzisk city rights. Water together with therapeutic treatments became again the pride of the city and its surroundings at the end of 19th century when in the suburbs of Grodzisk a resort and spa complex called the Hydropathic Centre for People from Society was founded.

The Hydrotherapy Centre established by doctor Michał Bojasiński became a Mecca for vacationers and patients who were provided, apart from health improvement, with many attractions, delicious cuisine and entertainment in the fresh air. The Primary School number 1, the oldest elementary school in Grodzisk Mazowiecki, is located in the main pavilion of the Centre, which survived to this day and was modernized in 2015.

Willa Radogoszcz

Radogoszcz Villa

Willa o nieco egzotycznym wyglądzie miała powstać wybudowana w 1889 roku na zlecenie carskiego urzędnika Zacharija Putiato, który życzył sobie, by jego letnia rezydencja przypominała znane mu domy na Krymie. Odrestaurowana w 2012 roku willa została przeznaczona na cele kulturalne. Obecnie mieści się w niej studyjne Kino „Wolność” – drugi w mieście przybytek X Muzy.

Do grona zabytkowych domów z przełomu XIX i XX wieku, zamieszkiwanych przez rosyjskich dygnitarzy, należą równie urokliwe wille „Kaprys” i „Kniaziew”, wybudowane na przedmieściach Grodziska.

The villa which looks a bit exotic was built in 1889 commissioned by a tsarist official Zacharij Putiato who wished his summer residence to remind him of familiar houses in Crimea. Restored in 2012, the villa is used for cultural purposes. “Liberty” art cinema – the second temple of cinematography – is located here.

Equally charming “Caprice” and “Kniaziew” villas built in the suburbs of Grodzisk are numbered among historic houses dating back to the turn of the 20th century and inhabited by Russian dignitaries.

Wille Bagatelka i Milusin

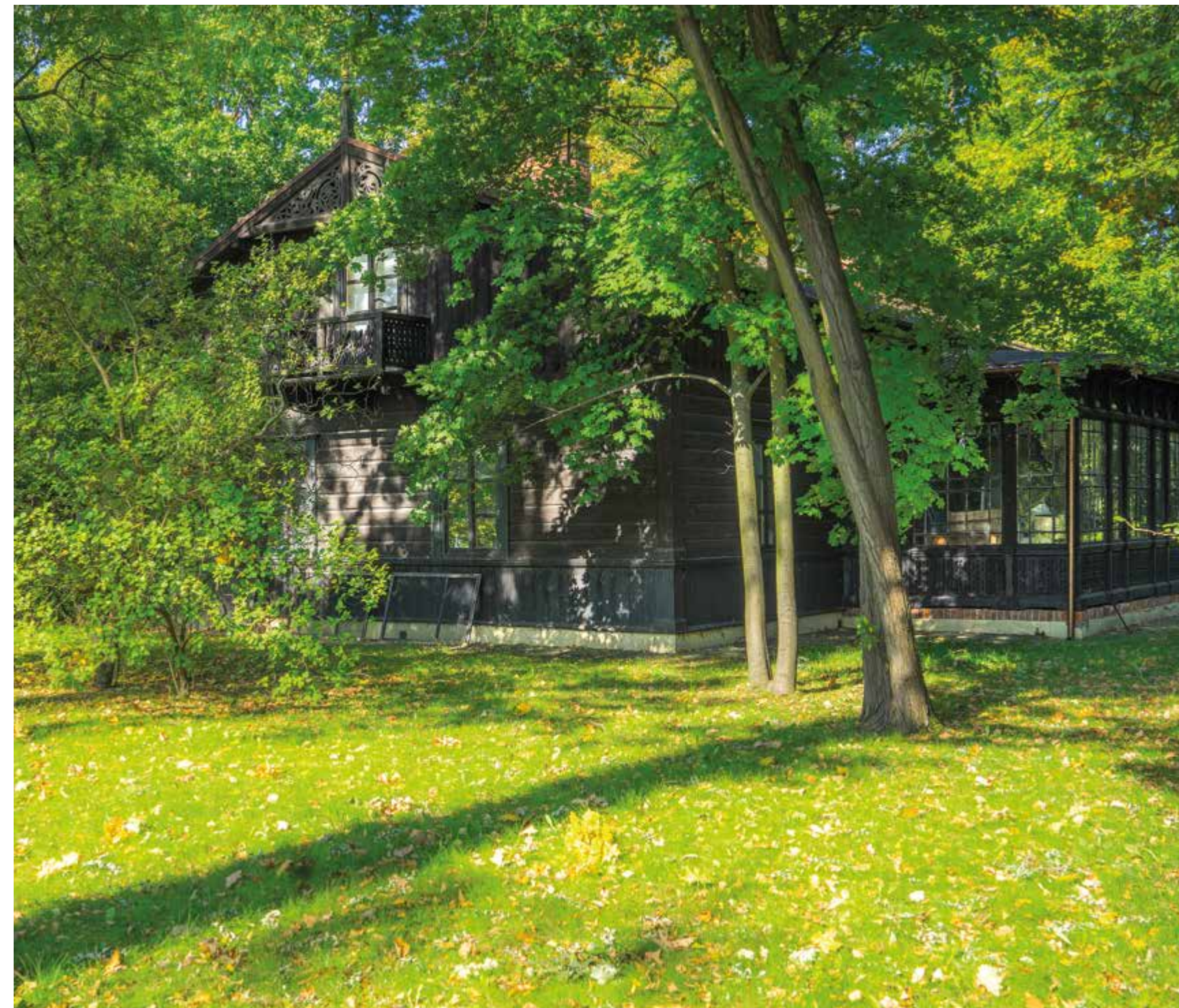
Grodzisk Mazowiecki od zawsze był miastem kolejarzy. O udziale pracowników kolei w życiu Grodziska świadczą wille urzędników Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej, jak nazwano pierwszy na ziemiach polskich szlak kolejowy.

Wybudowane z modrzewia syberyjskiego spojenego żywicą wille „Milusin” i „Bagatelka” datowane na 1892 rok stanowią unikatowy zabytek drewnianej architektury podmiejskiej. Zlokalizowana nieopodal, późniejsza o dekadę willa Szonertów, budzi podziw rozmiarami i zachwyca bogato zdobioną elewacją.

The Milusin and Bagatelka Villas

Grodzisk Mazowiecki has always been a town of railwaymen. The villas, belonging to the officials of the Warsaw-Vienna Railway, as the first on the Polish land railway track was called, testify for the railway workers' participation in the life of Grodzisk.

Built of Siberian larch, joint with resin, the Milusin and Bagatelka villas dating back to 1892 are unique suburban wooden architecture monuments. Located nearby, a decade older Szonerts' Villa arouses admiration because of its size and enraptures us with richly ornamented elevation.

Willa Niespodzianka

The Surprise Villa

Willa wyróżniająca się strzelistą wieżyczką to prawdziwa perła architektury podmiejskiej, odsyłająca do czasów świetności tutejszego uzdrowiska i powstania eleganckiej dzielnicy domów letniskowych. Willę zaprojektował znakomity architekt rodem z Petersburga, Józef Moszyński, który tym samym sprawił niespodziankę swoim bliskim, korzystającym z uroków letniska.

Ozdobiony secesyjnym detalem dom został odrestaurowany w 2018 roku, z miejsca stając się jednym z symboli Grodziska Mazowieckiego. Od niedawna pochodząca z 1903 roku willa, mieszcząca salę ślubów i Biuro Rady Miejskiej, przegląda się w lustrzanych ścianach ratusza.

The villa standing out because of its soaring turret is a real pearl of the suburban architecture referring to the times of the glory of the local spa and the establishment of an elegant summer houses district. The villa was designed by an outstanding Petersburg-born architect Józef Moszyński who in this way surprised his loved ones enjoying the charms of the summer resort.

Decorated with an Art Nouveau detail, the house was renovated in 2018 immediately becoming one of the symbols of Grodzisk Mazowiecki. Recently, the villa dating back to 1903, housing the wedding hall and Town Council Office, has been reflected in the glass walls of the town hall.

XX WIEK

Naznaczona dwiema wojnami światowymi pierwsza połowa wieku w trwającym dwie dekady okresie pokoju przyniosła miastu szansę gruntownej modernizacji, której świadectwem było uruchomienie w 1927 roku Elektrycznych Kolei Dojazdowych z zajezdnią w Grodzisku. W 1928 roku miasto otrzymało nazwę Grodzisk Mazowiecki, by na przestrzeni kolejnej dekady wzbogacić się o szereg prestiżowych inwestycji, realizowanych dzięki zaangażowaniu władz i rozbudzeniu u obywateli ducha aktywności społecznej. Ambitne wizje, sięgające lat 60. XX wieku, zniweczył wybuch wojny.

W latach powojennych pejzaż Grodziska Mazowieckiego zdominowany został przez wielkie osiedla mieszkaniowe budowane w tempie wyznaczanym przez plany pięcioletnie władz PRL oraz państwowe zakłady przemysłowe obsadzone w roli największego pracodawcy. Działania opozycji demokratycznej, której członkowie zrzeszyli się w 1989 roku w Obywatelskim Komitecie Wyborczym „Solidarność”, doprowadziły do odzyskania suwerenności Polski i umożliwiły odbudowanie samorządu lokalnego – wyłonionego w wolnych wyborach. Podobnie jak w roku 1918 odpowiedzialność za losy mieszkańców spoczęła na władzach samorządowych, z tą jednak różnicą, że wówczas o niepodległość trzeba było bić się z bronią w rękę, zaś w 1990 r. została ona wywalczona za pomocą karty wyborczej.

Owocami pierwszego dziesięciolecia wolności w skali lokalnej okazały się zakłady uruchamiane przez zagranicznych inwestorów, a także obiekty sportowe oczekiwane przez mieszkańców.

THE 20TH CENTURY

Affected by the two world wars, the first half of the century during the period of two decades of peace gave the town a chance of thorough modernization, whose evidence was the launching of Electric Commuter Railway in 1927. In 1928 the city was named Grodzisk Mazowiecki so as to during the next decade became richer due to many prestigious investments carried out thanks to the authorities' involvement and the awakening of the spirit of social activity among its citizens. Ambitious visions running into the '60s of the 20th century were thwarted by the outbreak of war.

In the post-war times the townscape of Grodzisk Mazowiecki was dominated by huge housing estates built in the pace set by communist regime's five-year plans and state-owned industrial plants playing the role of the biggest employer. The activities of democratic opposition, whose members formed the Civil Electoral Committee "Solidarity" led to regaining the sovereignty of Poland and enabled to rebuilt the local government – chosen in free elections. Likewise in 1918 the responsibility for the fate of citizens lay with the local government, except that then the independence had to be fought for by force of arms, whereas in 1990 it was gained thanks to the ballot papers.

The fruits of the first decade of freedom within a local range were the factories established by foreign investors as well as sports facilities awaited by citizens.

Dworzec kolejowy i pomnik kolejarza

Od czasu swego powstania dworzec kolejowy w Grodzisku budzi zachwyt przyjezdnych i napawa dumą mieszkańców. Stylizowany na polski dwór szlachecki budynek projektu Romualda Millera z pewnością należy do najpiękniejszych i najokazalszych obiektów kolejowych na szlaku dawnej Wiedenki. W chwili budowy, tuż po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, dworzec w Grodzisku miał być manifestacją polskości, ucieleśnieniem ducha narodowego w architekturze. Stąd charakterystyczne, kojarzące się z dworakami, kolumny, alkierze i krużganki.

Takiej bramy powitalnej do miasta można Grodziskowi tylko pozazdrościć.

Z okazji 170. rocznicy uruchomienia Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej w pobliżu dworca stanął pomnik kolejarza, który z lampą i zegarkiem w ręku oczekuje podróżnych.

The Railway Station and The Statues of a Railwayman

Since the moment of its construction, the railway station in Grodzisk has delighted the visitors and filled the citizens' heart with pride. Stylized as a Polish manor house, the building designed by Romuald Miller is for sure one of the most beautiful and grandest railway facilities on the old "Wiedenska" route. At the time of its construction, right after Poland had regained its independence, the railway station in Grodzisk was supposed to be a declaration of Polish identity, the embodiment of national spirit in architecture. Hence we can see associated with manor houses columns, corner annexes and galleries.

We can only envy Grodzisk such a welcoming gateway into the town.

To commemorate the 170th anniversary of the opening of Warsaw-Vienna Railway route a statue of a railwayman, awaiting travellers with a lamp and a watch in his hand, was erected near the station.

Zajezdnia EKD/WKD

Elektryczne Koleje Dojazdowe zostały uruchomione w 1927 roku jako pierwsza normalnotorowa kolej elektryczna w Polsce z inicjatywy spółki „Siła i Światło”.

Po dwóch dekadach EKD przeszły na własność państwa, otrzymując nową nazwę: Warszawska Kolej Dojazdowa. Przez 95 lat swojej historii popularna i ceniona „wukadka” stała się nieodłączną częścią krajobrazu Grodziska i swoistym fenomenem na polu kultury. Poświęcano jej wspomnienia, wiersze i opowiadania, utrwalało w piosenkach i w filmach.

Dziś o roli, rozwoju i dorobku kolejki mającej swój dom w Grodzisku świadczą zbiory powołanej w 2002 roku Izby Tradycji EKD/WKD oraz zajezdnia, z której wciąż wyjeżdżają na tory charakterystyczne, choć coraz nowocześniejsze wagony.

The Ekd/Wkd Depot

The Electric Commuter Railway (the EKD) was launched in 1927 as the first standard gauge electric railway line in Poland on the initiative of “Power and Light” company.

After two decades the EKD became the property of the state and was named the Warsaw Commuter Railway (the WKD). During its 95-year-long history the popular and highly valued “wukadka” has become part and parcel of Grodzisk landscape and a peculiar cultural phenomenon. Memoirs, poems and short stories were dedicated to it and it was also commemorated in songs and films.

Today the role, development and achievements of the railway housed in Grodzisk are proven by the collection of the EKD/WKD exhibition room set up in 2002 and the depot where characteristic but more and more modern carriages still start their journey.

Basen Wodnik 2000

Otwarta na przełomie wieków pływalnia miejska symbolicznie ukoronowała pierwszą dekadę przemian zainicjowanych przez władze samorządowe, wprowadzając Grodzisk w nowe millenium.

Nowoczesny basen, oferujący poza torami pływackimi całą gamę atrakcji dla dzieci i dorosłych, jest także siedzibą Ośrodka Sportu i Rekreacji.

The 2000 Aquarian Swimming Pool

Opened at the turn of the centuries, the urban swimming pool crowned the first decade of transformations initiated by the local government and led Grodzisk into a new millennium.

The modern swimming pool, offering apart from swimming tracks a wide range of attractions for children and adults, is also the seat of the Sports and Recreation Centre.

GKS Pogoń

The GKS Pogoń Stadium

Dzięki występom piłkarzy posiadającego stuletnie tradycje Grodziskiego Klubu Sportowego „Pogoń” grodziski stadion zamienia się w istny tygiel emocji, rozgrzewany do czerwoności ogniem sportowej walki.

Niezależnie od stawki i wyniku spotkania na trybunach zasiadają kolejne pokolenia kibiców, dla których każdy mecz ich drużyny jest świętem.

Prezentem, jaki z okazji 100 urodzin klubu sprawili sobie i mieszkańcom piłkarze „Pogoni” okazał się wymarzony awans do II ligi.

Thanks to footballers’ performance, Grodzisk stadium, with the century-old tradition of GrodziskPogoń Sports Club, changes into the melting pot of emotions, red-hot because of the heat of sports battle.

Regardless of stakes and results of the meeting, in the stand there come the next generations of sports fans, for whom each match of their team is a feast day.

A dream promotion to the Second League was a present commemorating the 100th birthday of the club made for themselves and for the citizens by the Pogoń footballers.

XXI WIEK

THE 21ST CENTURY

Wraz z nastaniem nowego stulecia Grodzisk Mazowiecki wyruszył śmiało w podróż ku nowoczesności. Kamieniami milowymi tej odbywanej w imponującym tempie wędrówki są spektakularne inwestycje, zaś potwierdzeniem trafności wytyczonego kierunku pozostaje czołowe miejsce w ogólnopolskim rankingu „Polskie Miasta Przyszłości”.

Wybudowane na przestrzeni dwóch dekad obiekty sportowe i kulturalne, placówki edukacyjne i świetlice gminne, zrewitalizowane parki i tereny rekreacyjne, place zabaw i ścieżki rowerowe pozwalają przekonać się, że tu przyszłość jest dziś, a gmina Grodzisk Mazowiecki to wymarzony adres.

Leżący niemal w sercu Polski, powiązany dzięki autostradzie A2 z europejskimi szlakami komunikacyjnymi, cieszący się niestąbnym zainteresowaniem rodzimych i zagranicznych inwestorów, skutecznie wykorzystujący fundusze unijne Grodzisk Mazowiecki przyciąga wciąż nowych mieszkańców, którzy znajdują tu miejsce zamieszkania, pracy, nauki, rekreacji i realizacji marzeń. Bo akurat w Grodzisku marzenia spełniają się częściej niż raz na 500 lat.

When the new century began, Grodzisk Mazowiecki set off confidently on a journey towards modernity. Spectacular investments are a milestone of this journey made at an impressive pace, whereas the leading position in the worldwide “Polish Cities of the Future” ranking confirms the accuracy of a chosen direction.

Built during two decades sports and cultural facilities, educational institutions and communal halls, revitalized parks and recreational areas, playgrounds and bike paths let us become convinced that here the future is today, and that Grodzisk Mazowiecki commune is a dream place to live.

Located almost in the heart of Poland, linked thanks to the A2 motorway to European communication routes, receiving widespread, unabated attention from investors both the Polish and foreign ones, making good use of the EU funds, Grodzisk Mazowiecki continuously attracts new inhabitants, who find here a place to live, work, study, rest and realize their dreams. Because dreams happen to come true in Grodzisk more often than once every 500 years.

Szpital Zachodni

The Western Hospital

W Grodzisku Mazowieckim żyje się zdrowo nie tylko dzięki terenom rekreacyjnym, ale także ze względu na wciąż powiększaną sieć placówek medycznych.

Pierwsze miejsce wśród nich zajmuje Samodzielny Publiczny Specjalistyczny Szpital Zachodni im. św. Jana Pawła II, przyjmujący pacjentów od 2002 roku.

In Grodzisk Mazowiecki people live healthy lives not only thanks to recreational areas but also owing to still being expanded net of health centres.

The first on the list is John Paul II Independent Specialist Western Hospital that have been treating patients since 2002.

Centrum kultury

The Culture Centre

Od 2008 roku to właśnie tu bije serce grodziskiej kultury. Wielofunkcyjny obiekt, mieszczący kino oraz liczne sale do zajęć tematycznych, zapewnia mieszkańcom bogatą ofertę rozrywkową, dydaktyczną i rekreacyjną, uzupełnianą w sezonie letnim o liczne wydarzenia plenerowe.

Z upływem lat ta instytucja zapewniająca niezapomniane wrażenia odbiorcom w każdym wieku zyskała uzupełnienie w postaci 4 filii i 16 świetlic gminnych.

This is where the heart of Grodzisk culture has been beating since 2008. A multifunctional facility housing the cinema and numerous halls for theme classes provides the citizens with a rich entertainment, educational and recreational offer complemented by many outdoor events taking place in the summer season.

Over the years this institution providing the audience of all ages with unforgettable impressions has been supplemented by 4 branches and 16 communal halls.

Mediateka

The Mediatheque (a media library)

Idealnie komponujący się z otoczeniem budynek Mediateki, czyli Interaktywnego Centrum Edukacyjno-Społecznego otrzymał tytuł Modernizacji Roku 2018.

W nowoczesnej przestrzeni znakomicie odnalazła się Biblioteka Publiczna, oferująca swoim czytelnikom możliwość skorzystania z książkomatu, wrzutni na książki czynnej całodobowo oraz sali Youmedia wyposażonej w bieżnię VR, drukarki 3D i roboty do nauki programowania.

W Mediatece odbywają się także koncerty, wystawy, konferencje i zajęcia dla członków Strefy Aktywnego Seniora.

Perfectly blended in with the surroundings, the building of the Mediatheque, that is the Interactive Educational-Social Centre, was awarded the title of the Modernization of the Year in 2018.

This modern space ideally accommodates the Public Library, which offers its members the possibility to use the book vending machine – a 24-hour book exchanging device, and the Youmedia Hall equipped with a VR treadmill, a 3D printer and robots teaching computer programming.

Concerts, exhibitions, conferences and activities for the Active Senior Citizens Zone are held in the Mediatheque.

Ratusz

The Town Hall

Po raz pierwszy w historii miasta Grodzisk Mazowiecki doczekał się ratusza.

Zaprojektowany zgodnie ze standardami XXI wieku budynek intryguje nowoczesną bryłą, zwracając uwagę podświetlaną, przeszkloną elewacją, w której tafli odbija się zabytkowa Willa Niespodzianka – korespondująca z ratuszem jako siedziba Biura Rady Miejskiej. Rolę ratusza miejskiego podkreśla umieszczony na jego elewacji herb Grodziska Mazowieckiego, a także zegar – tradycyjnie odmierzający godziny życia miasta.

For the first time in its history Grodzisk Mazowiecki finally got a town hall.

Designed according to the standards of the 21st century, the modern shape of the building intrigues, drawing our attention to the illuminated, glass elevation which reflects the historic Surprise Villa – corresponding to the town hall as the seat of the Town Council Office. The role of the town hall is emphasized by Grodzisk Mazowiecki coat of arms and the clock, traditionally counting down the hours of the city life, that are placed on the elevation.

Stawy Walczewskiego

Walczewski Ponds

Przejrzysta woda, złoty piasek i moc atrakcji – tak w skrócie można opisać najchętniej odwiedzane w miesiącach letnich miejsce rekreacji.

Stawy rybne należące niegdyś do Andrzeja Walczewskiego w 2017 roku zostały powiększone i zmodernizowane, zyskując obiekty sportowe, place zabaw, wypożyczalnię sprzętu wodnego i kąpielisko z plażą.

Crystal-clear water, golden sand and lots of attractions – that is how, in a nutshell, this most popular during summertime months recreational place can be described.

The fish ponds belonging once to Andrzej Walczewski were extended and modernized in 2017, gaining sports facilities, playgrounds, the water equipment rental company and a bathing beach.

Skarby naszych wsi

Nasze wsie – naszą dumą. W tym stwierdzeniu nie ma cienia przesady, bowiem sołectwa należące do Gminy Grodzisk Mazowiecki ze względu na bogactwo kulturowe i aktywność mieszkańców stanowią wyjątkowo cenne dopełnienie krajobrazu „ziemi grodziskiej”.

Od samego początku istnienia miasta o jego zasobności, dobrobycie i rozwoju decydowało sąsiedztwo wsi – jako administracyjne centrum i rynek wymiany wytwarzanych w okolicy towarów Grodzisk powiązany był z otaczającymi go wsiami na dobre i złe.

Świadectwem chlubnej historii podgrodziskich wsi są zachowane do dziś na ich terenie zabytkowe kościoły i urokliwe, przydrożne kapliczki, ziemiańskie dworki i pałace, podworskie parki i rozległe lasy kryjące ślady dawnych majątków. Równie ważna co pielęgnowanie przeszłości pozostaje troska o zachowanie własnej, niepowtarzalnej tożsamości, a miejscami, które służą umacnianiu więzi, wspólnej zabawie i rozwijaniu indywidualnych zdolności są liczne świetlice gminne, umiejscowione w poszczególnych wsiach.

The Treasures of our Villages

Our villages – our pride. There is no exaggeration in this statement as the villages belonging to Grodzisk Mazowiecki commune are, because of their cultural wealth and inhabitants' activity, an exceptionally precious complement to the landscape of "Grodzisk land".

From the very beginning of the town existence, the neighbouring villages had determined the affluence, prosperity and development – as the administrative centre and the exchange market for goods produced in the neighbourhood, Grodzisk was linked with the surrounding villages for better and for worse.

Historic churches and charming roadside chapels, landowners' residences and palaces, manor parks and vast forests concealing the traces of old properties are the evidence of the glorious history of the villages located near Grodzisk. The cherishing of the past and the care for preserving their own, unique identity is equally important, and community halls located in the villages are the places which serve to strengthen the bond and are also used for shared fun and for developing individual talents.

Adamowizna

Dwór Adama Chełmońskiego, należący do Adama Chełmońskiego, znakomitego warszawskiego lekarza, dworek stanął na pagórku pośród wiekowych drzew na początku XX wieku. Z pewnością bywał tu brat Adama – Józef, wielki i uznany malarz, który uwiecznił dwór na swoim obrazie „Zima” („Dworek w zmierzchu zimowym”). Zakupiony przez gminę dom został poddany gruntownej rewitalizacji, obejmującej również otaczający go park krajobrazowy, zdobywając wyróżnienie w konkursie „Modernizacja Roku”.

Dwór Mateusza Chełmońskiego, sąsiadujący z dworem „na górcie” dworek „nad stawem” został wybudowany w 1930 r. wg projektu Witolda Pokrowskiego dla doktora Mateusza Chełmońskiego, który po swoim sławnym ojcu Adamie odziedziczył talenty medyczne i zapał społecznika. We wnętrzu domu zachowującego klimat i kształt siedziby ziemiańskiej znajduje się muzealna izba praktyki lekarskiej Adama i Mateusza Chełmońskich urządzona przez ich spadkobierców.

Adamowizna

Adam Chełmoński Manor House. Belonging to Adam Chełmoński, an excellent doctor from Warsaw, the manor house was erected on the hill among old-age trees at the beginning of the 20th century. His brother Józef – a great and renowned painter who immortalized the image of the manor in his painting “Winter” (“The Manor at Winter Dusk”) must have spent some time here. Purchased by the local commune, the house was thoroughly revitalised including the surrounding landscaped park and it received an honourable mention in “The modernization of the Year” competition.

Mateusz Chełmoński Manor House. Neighbouring the “on the hill” manor, the “at the pond” house was built in 1930 in accordance with Witold Pokrowski’s design for doctor Mateusz Chełmoński, who inherited medical talents and the enthusiasm of a community worker from his famous father Adam. Inside the house, which retained the atmosphere and the shape of a landowner’s residence, there is an exhibition room of Adam and MatuszChełmoński’s medical practice set up by their heirs.

Willa Kniaziew i Willa Kaprys

Wyróżniająca się strzelistą sylwetką podmiejska willa Kniaziew powstała w 1911 r. jako letnia rezydencja gen. Eugeniusza Kniaziewa, inżyniera fortyfikacji wojennych wojsk rosyjskich stacjonujących w Warszawie.

Willa Kaprys wybudowana na przedmieściach Grodziska willa, która wedle legendy miała być spełnieniem kaprysu ukochanej carskiego dygnitarza, wybudowana została w 1886 r. Wraz z zabytkowym parkiem stanowi jeden z najbardziej urokliwych zakątków miasta.

Kniaziew Villa and Caprice Villa

Standing out because of its soaring silhouette, the suburban villa was built in 1911 as a summer residence for General Eugeniusz Kniaziew, a military fortifications engineer of the Russian army stationed in Warsaw.

Built in the suburbs of Grodzisk in 1886, the villa, according to the legend, was supposed to satisfy the whim of the tsarist dignitary's beloved woman. Together with the historic park it is one of the most charming spots in town.

Dwór w Izdebnie Kościelnym i Dwór w Radoniach

Budowę dworu rozpoczął pod koniec XVIII wieku właściciel Izdebna, starosta wyszogrodzki Michał Szymanowski. Po II wojnie światowej majątek został poddany parcelacji, otaczające go parki w dużej mierze zniszczone, zaś sam dwór został ograbiony i znacjonalizowany.

Początkowo zlokalizowano w nim dom dziecka, a następnie znajdujący się tam do dziś dom pomocy społecznej. W 1962 roku dwór wraz z otaczającym go parkiem zostały wpisane do rejestru zabytków.

Wybudowany w 1842 r. roku dwór w Radoniach dzięki kolejnym właścicielom, rodzinom Rydeckich, Folkierskich i Chrzanowskich stał się na pokolenia synonimem polskiej tradycji ziemiańskiej, obecnej we wzorowo prowadzonym gospodarstwie, promieniującej na okolicę myśli technicznej, postawach społecznych i patriotycznych. Za sprawą obecnych gospodarzy dwór wciąż cieszy oko, a „nić tradycji snuje się dalej na kołowrotku terażniejszości”.

The Manor House in Izdebno Kościelne and the Manor House in Radonia

Michał Szymanowski, the landowner of Izdebna and the staroste of Wyszogród, started the construction of the manor house at the end of 18th century. After the Second World War the estate was parcelled out, the parks around were partly destroyed and the house itself was stripped and nationalized.

At first it housed an orphanage and later remaining till today a social care centre – a nursing home. In 1962 the manor and the surrounding park entered in the register of monuments.

Built in 1842, the manor house became the synonym for the Polish, landed gentry tradition thanks to the successive owners of Rydecki, Folkierski and Chrzanowski families and today due to the exemplarily run farm, engineering ideas spreading around and patriotic and social conducts. Owing to the present owners the manor house still pleases the eye and “the thread of tradition is still being woven from the spinning wheel of the present time”.

Chlebnia – Pałac Wieniawskich Opypy – Pałac Czosnowskich

Neobarokowy pałac Wieniawskich, ukończony w 1905 r., wybudowany został wg projektu Władysława Marconiego dla właścicieli wsi, rodziny Wieniawskich. Pozycja gospodarzy sprawiła, że pałac stał się popularnym miejscem spotkań przedwojennej polskiej elity politycznej i środowiska właścicieli ziemskich.

Pałac Czosnowskich, to elegancka willa w stylu włoskim została wybudowana około 1900 r. dla hrabiny Marii Klementyny Colonna-Czosnowskiej, która wkrótce sprzedała swą posiadłość Jadwidze Szpindlerowej, co tłumaczy nazywanie pałacu „Willą Jadwisin”.

The Wieniawski Family Palace in Chlebnia The Czosnowski Family Palace in Opypy

The Neo-Baroque palace, completed in 1905, was built according to Władysław Marconi's design for the owners of the village – the Wieniawski Family. The position of the hosts made the palace a popular meeting place for the pre-war, political elite and the circle of landowners.

The elegant villa designed in an Italian style was built around 1900 for countess Maria Klementyna Colonna-Czartoryska, who soon sold the estate to Jadwiga Szpindlerowa, which explains the name “Jadwisin Villa” which was given to the palace.

Kościół w Żukowie i Kościół pw. Michała Archanioła w Izdebnie Kościelnym

Bezcenny zabytek drewnianej architektury sakralnej znajdujący się na terenie wsi Żuków. Kościół o konstrukcji zrębowej noszący wezwanie Przemienienia Pańskiego został wybudowany w 1677 r., o czym zaświadcza drewniana tablica fundacyjna umieszczona nad drzwiami do zakrystii. Pamiętające czasy baroku wnętrze zachwyca ołtarzem kryjącym obraz nawiązujący do wezwania parafii, a także belką tęczową zwieńczoną krucyfiksem z XVI w.

Wpisany w szlak drewnianych skarbów Mazowsza kościół parafialny pod wezwaniem św. Michała Archanioła i Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie został w latach 1772-1776 dobudowany do murowanej kaplicy z 1621 r. W otoczeniu świątyni znajduje się zabytkowa dzwonnica i cmentarz, na którym spoczywają dawni właściciele wsi Izdebnno.

The Church in Żukowo and the Church of Archangel Michael in Izdebna

It is a priceless monument of sacral wooden architecture, located in Żukowo village. The church of the Transfiguration with a log frame structure was built in 1677 – so says a wooden foundation plaque placed above the door leading to the sacristy. Going back to the Baroque times, the interior delights us with the altar and the painting referring to the church dedication as well as with the rood beam topped with the crucifix dating back to the 16th century.

Entered in the trail of wooden treasures of Mazowsze, the parish church of St. Michael the Archangel and the Annunciation to the Blessed Virgin Mary was built on between 1772-1776 to the brick chapel from 1621. In the surroundings of the temple there are a historic bell tower and a cemetery where the former owners of Izdebna village are buried.

Publikacja wydana przez Gminę Grodzisk Mazowiecki z okazji jubileuszu 500 rocznicy nadania Grodziskowi Mazowieckiemu praw miejskich

Opracowanie:

P.H.U. Net-Natural L.T.D.

ul. Bałkańska 6/3, 85-167 Bydgoszcz, tel. +48 609 379 400

www.net-natural.pl, biuro@net-natural.pl

ZDJĘCIA:

Grzegorz Krakowiak, Michał Krakowiak, Marcin Masalski, Piotr Kopeć, archiwum Ośrodka Kultury Gminy Grodzisk Mazowiecki

TEKSTY:

Łukasz Nowacki

PROJEKT:

Paweł Majewski

TŁUMACZENIE:

Krystyna Białowąs

KOREKTA:

Magdalena Majewska

DRUK I OPRAWA:

Drukarnia Abedik Sp. z o.o.

85-861 Bydgoszcz, ul. Glinki 84

Grodzisk Mazowiecki 2022

ISBN 978-83-64209-08-6

Copyright 2022 P.H.U. Net-Natural L.T.D.

Wszelkie prawa zastrzeżone. All rights reserved.